

УДК 343.1

Буржинський В. А.,

к. ю. н., директор Департаменту інформаційних технологій

Міністерства внутрішніх справ України,

Кіріленко Ф. О.,

к. ю. н., заступник начальника управління міжвідомчої і міждержавної

інформаційної взаємодії

Департаменту інформаційних технологій

Міністерства внутрішніх справ України

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ

В статті досліджено рівень наркотизації сучасного суспільства. На підставі аналізу динаміки, географії наркотизації та злочинності у сфері незаконного обігу наркотичних засобів зроблено висновок про наявність ідентичних тенденцій у їх відтворенні та засвідчено, таким чином, обумовлюючий зв'язок цих явищ. Проаналізовано показники злочинності осіб з наркозалежністю та осіб, які вчинили злочини у стані наркотичного сп'яніння в результаті чого встановлено, що рівень цих злочинів залишається досить високим, а динаміка – несприятливою.

Ключові слова: наркозлочинність, кримінальні правопорушення, незаконний обіг наркотичних засобів, розповсюдження наркотиків, Закон Савченко.

Однією з серйозних загроз сучасності є поширення наркозлочинності. Протидія незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів розглядається як в Україні так і за кордоном, як важлива проблема національної безпеки і набуває все більшої актуальності.

Розповсюдження наркотичних засобів створюють істотну загрозу здоров'ю населення, негативно впливають на демографічну ситуацію в світі та правопорядок в державі, обумовлюють розширення зони підвищеного соціального і кримінального ризику.

Вже зараз відзначається серйозний негативний вплив споживання наркотичних засобів на нові покоління, адже їх основний удар припадає на молодь (80% їхніх споживачів становлять молоді люди у віці до 25 років). Відбувається самоізоляція споживачів наркотичних засобів від життя суспільства і деградація їх особи і цим підрив економіки, цивільного життя, обороноздатності країни.

Метою роботи є спроба дослідити сучасний стан та тенденції злочинності у сфері незаконного обігу наркотичних засобів в Україні адже наркозлочинність є серйозним криміногенним фактором. У деяких регіонах нашої країни злочинцями-наркоманами вчиняється 70-80% корисливих і корисливо-насильницьких злочинів.

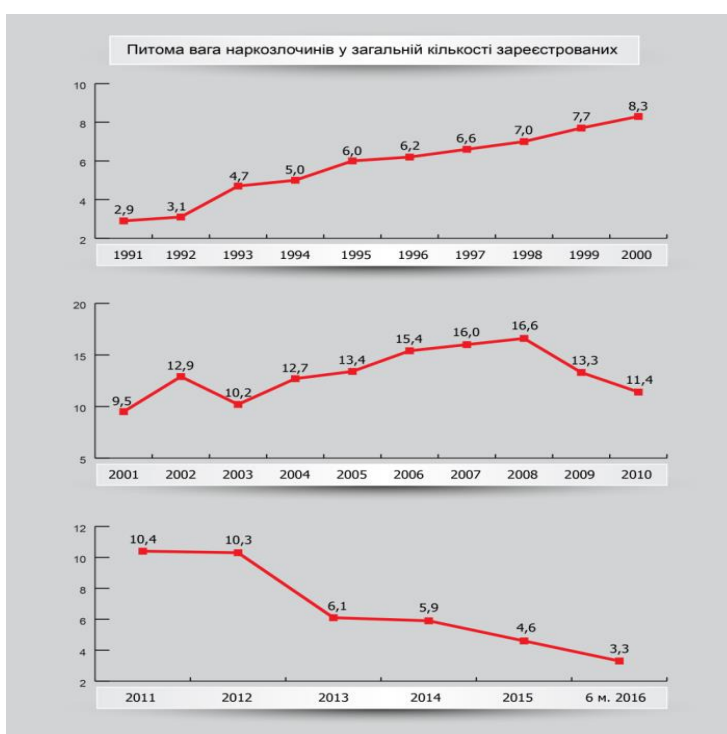
Наркозлочинність включає в себе весь ланцюжок злочинних дій: виготовлення, придбання, зберігання, розкрадання, перевезення (пересилання) та збут наркотичних засобів. Окрім цього, в останні роки наркозлочинність набула такої ознаки, як зв'язок з тероризмом і екстремізмом. Відбувається консолідація між терористичними групами та постачальниками наркотиків. З метою забезпечення фінансування своїх операцій терористичні групи все частіше беруть участь у перевезеннях наркотиків.

Поряд з тенденцією зростання кількості злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків, особливу небезпеку становить збільшення тяжкості скоєних діянь. Так, понад 45% всіх цих злочинів є тяжкими та особливо тяжкими: незаконні дії з наркотиками (у тому числі їх розкрадання, вимагання, збут) у великому і особливо великому розмірі; вчинення їх організованими групами; вчинення їх особами, раніше неодноразово засудженими, із застосуванням насильства, що спричинили тяжкі наслідки тощо.

Злочини, вчинені у сфері незаконного обігу наркотиків, включають наступні протиправні дії:

- незаконне придбання, зберігання, перевезення, виготовлення, переробку наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів;
- незаконне виробництво, збут або пересилання зазначених предметів;
- порушення правил обігу наркотичних засобів або психотропних речовин;
- розкрадання або вимагання наркотичних засобів або психотропних речовин;
- контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин;
- схиляння до вживання наркотичних засобів або психотропних речовин;
- незаконне культивування заборонених до обробітку рослин, що містять наркотичні речовини;
- організацію або утримання місць розпусти для споживання наркотичних засобів або психотропних речовин;
- незаконну видачу або підробку рецептів чи інших документів, що дають право на отримання наркотичних засобів або психотропних речовин.

За даними Генеральної прокуратури України у січні-червні 2016 року в Україні зареєстровано 12,1тис. кримінальних правопорушень у сфері обігу

наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів, що у порівнянні з аналогічним періодом минулого року є меншим на 16,3 відсотки. Від усіх зареєстрованих злочинів їх питома вага складає 3,3% проти 4,8%, тобто, в порівнянні з іншими роками спостерігається тенденція до їх зниження.

Статистична картина динаміки реєстрації наркозлочинів за часів незалежності України свідчить, що у період з 1991 по 2000 роки найбільший рівень таких злочинів зафіксовано у 2000 році (45,8 тис. або 8,4% в загальному масиві злочинності). У наступні десять років максимальна кількість зареєстрована у 2008 році (63,7 тис. або 16,6%). Далі простежується тенденція до зменшення їх кількості.

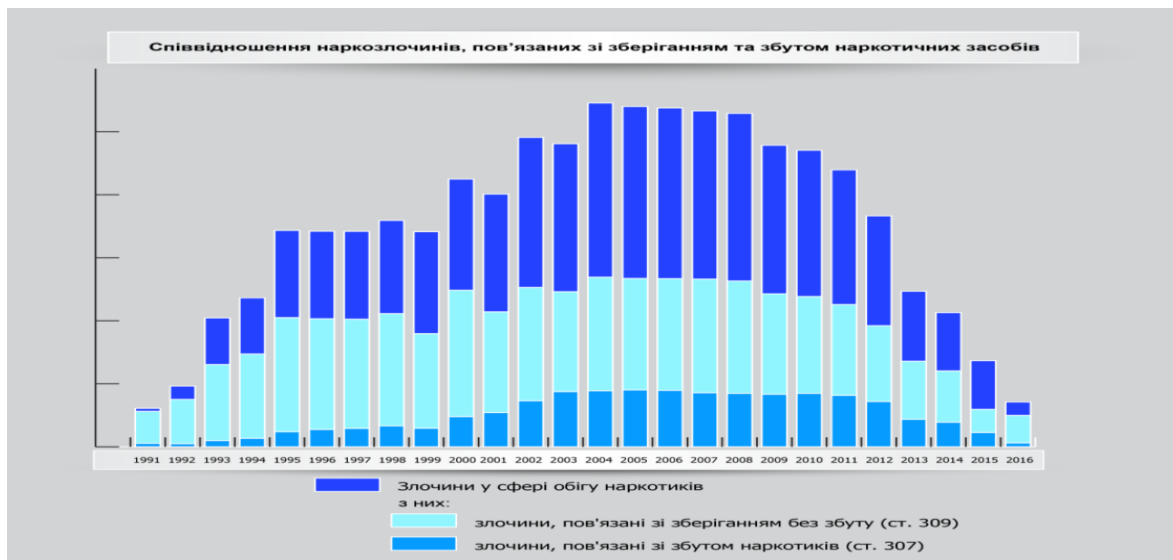
Слід зауважити, що зниження основних показників наркозлочинності, що спостерігається за останні три роки, пов'язане з тим, що наркоманія сама по собі є латентною, а також з проблемами реформування правоохоронної системи.

Основними центрами незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів є Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Харківська, Київська, Одеська області та місто Київ.

Звертає на себе увагу те, що переважна більшість таких злочинів пов'язана із зберіганням наркотиків, і менша увага приділяється виявленню фактів їх розповсюдження, тобто збуту. За перше півріччя 2016 року таке співвідношення становить 8,8 та 1,2 тисяч.

Кримінальна статистика фіксує аналогічні тенденції упродовж

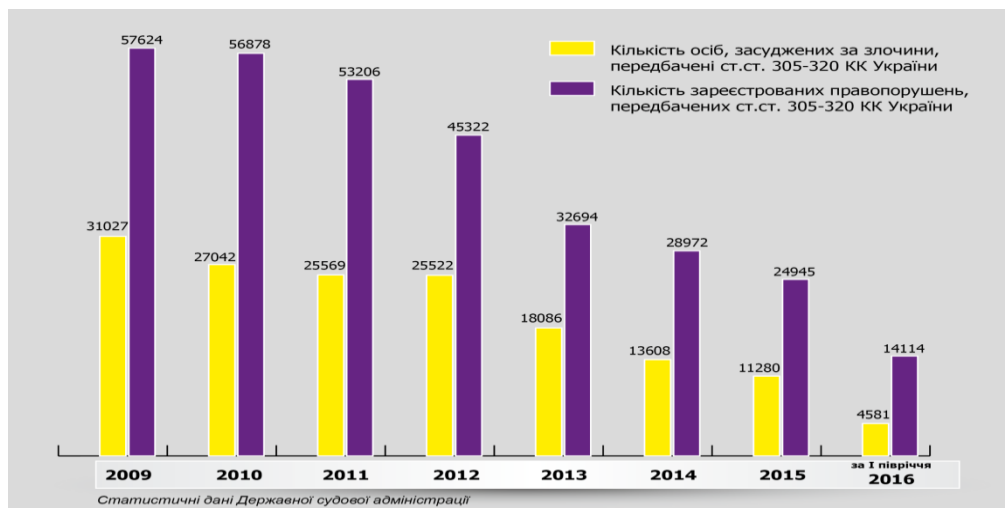

1991-2016 років, що свідчить про низькі показники у боротьбі із розповсюдженням наркотиків та недостатньо активне впровадження превентивних заходів щодо недопущення вживання наркотичних речовин.

Варто звернути увагу й на те, що за даними офіційного звіту Генеральної прокуратури України про вчинені кримінальні правопорушення у січні-червні 2016 року на території України вилучено майже тону наркотичних засобів, 3,1 кг психотропних речовин, 360 кг та 1304 літрів прекурсорів.

Що ж стосується відповідальності осіб за скоєні кримінальні правопорушення у зазначеній сфері, то за даними Державної судової адміністрації України в першому півріччі 2016 року зареєстровано 5 тисяч осіб, щодо яких вирок або постанова суду набрали законної сили.

Яскравим прикладом цього є показники 2009 та 2015 років (відповідно 31,0 тис. та 11,3 тис. засуджених осіб).

Стійка тенденція до зменшення кількості осіб, притягнутих судами до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, спричинена не лише зниженням кількості зареєстрованих наркозлочинів. Певний вплив на ці процеси має лібералізація кримінально-процесуального законодавства України, а також морально-етичні проблеми судової системи, у першу чергу, наявність корупційної складової при винесенні судового рішення.

Враховуючи зазначене, можна зробити висновок, що у кожна десята особа, котра скоїла злочин, пов'язаний з незаконним обігом наркотиків, уникає відповідальності у вигляді реального терміну позбавлення волі.

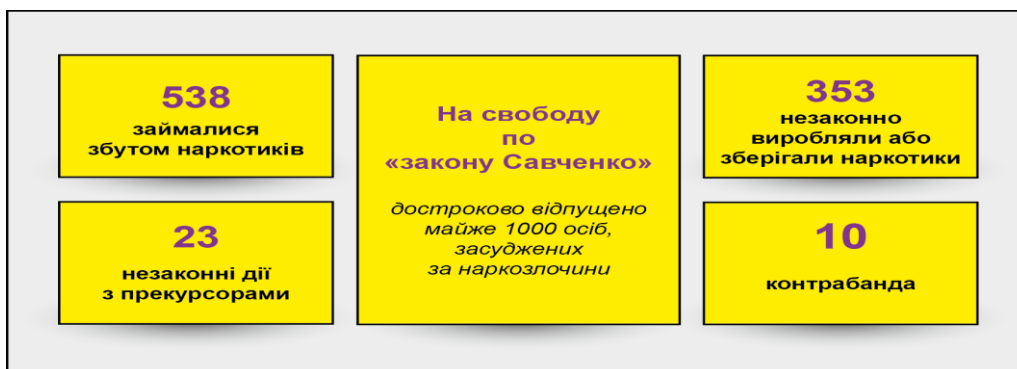
Так, за січень-червень 2016 року було засуджено 4,6 тис. осіб, 30 із яких раніше вже вчиняли злочини, але були звільнені від кримінальної відповідальності; 359 – судилися, але визнані

такими, що не мають судимості; 660 – судилися, але судимість була погашена чи знята.

На сьогоднішній день суттєвий вплив на криміногенну ситуацію в сфері наркозлочинності спричинило прийняття Закону України № 838-VIII від 26.11.2015 «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання» (так званого «Закону Савченко»).

Так на час набрання чинності цим Законом було звільнено 966 осіб, які вчинили злочини за статтями 305-327 ККУ та відносно яких обвинувальний вирок набрав законної сили, але покарання за яким повністю не відбуло. Серед них - 538 осіб, засуджених до позбавлення волі за збут наркотичних засобів (ст.307 ККУ); 353 - за незаконне виробництво або зберігання наркотиків (ст.309 ККУ); 23 - за незаконні дії з прекурсорами (ст. 311 ККУ); 1 - за контрабанду наркотичних засобів (ст. 305 ККУ).

Із наведених статистичних даних вбачається, що переважним чином з місць позбавлення волі звільняються особи, які розповсюджували наркотики, а не ті, що їх зберігали або вживали.

Наркоманія і суспільство

Організація об'єднаних націй офіційно назвала наркоманію однією з трьох головних загроз цивілізації – поряд з ядерною війною та екологічною катастрофою. За вживанням наркотиків Україна перебуває серед лідерів більшості країн Заходу.

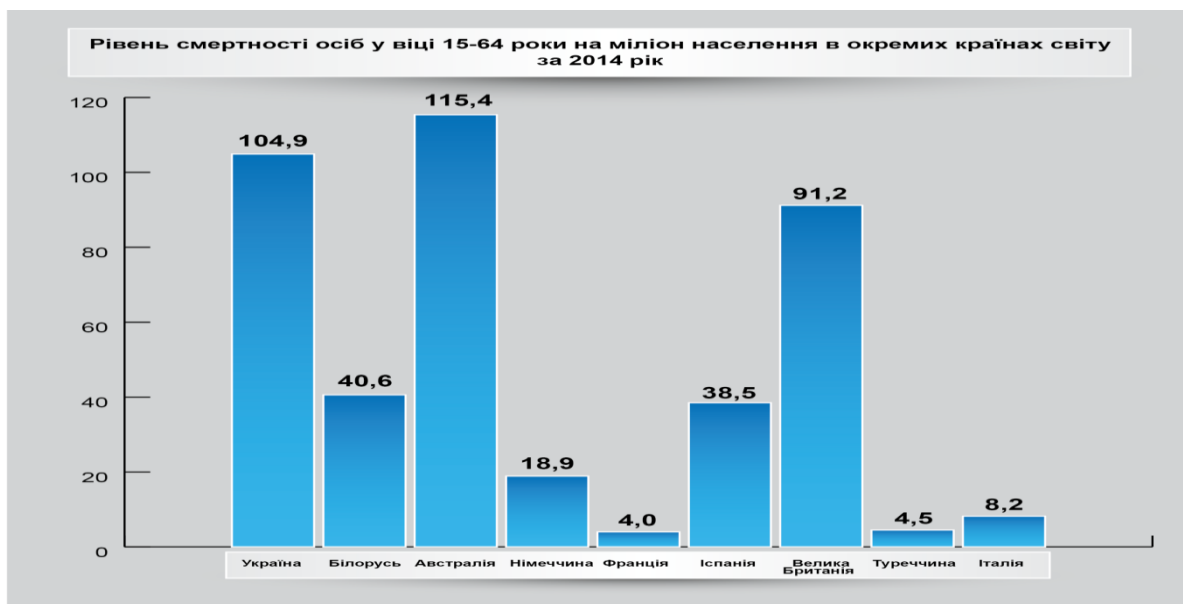
Залежність від ін'єкційних наркотиків настає надзвичайно швидко (від героїну після 1–5 ін'єкцій, від кустарно виготовлених препаратів амфетамінової групи навіть швидше).

За даними Державного закладу «Центр медичної статистики МОЗ України» до найбільш вживаних наркотичних речовин відносяться опіоїди, каннабіоїди, кокаїн, галюциногени.

Значна кількість ін'єкційних наркоманів в Україні врешті-решт інфікується ВІЛ, та іншими хворобами крові. Наслідком чого є те, що середня тривалість життя наркомана не перевищує 7 років.

Це підтверджує статистика щодо рівня смертей наркозалежних на мільйон населення окремих країн з приблизно однаковою кількістю населення.

За даними міжнародної організації UNAIDS кількість людей, що вживають лише ін'єкційні наркотики за 2016 рік, в усьому світі складає 12,7 млн. Із них 13 відсотків живуть з ВІЧ.

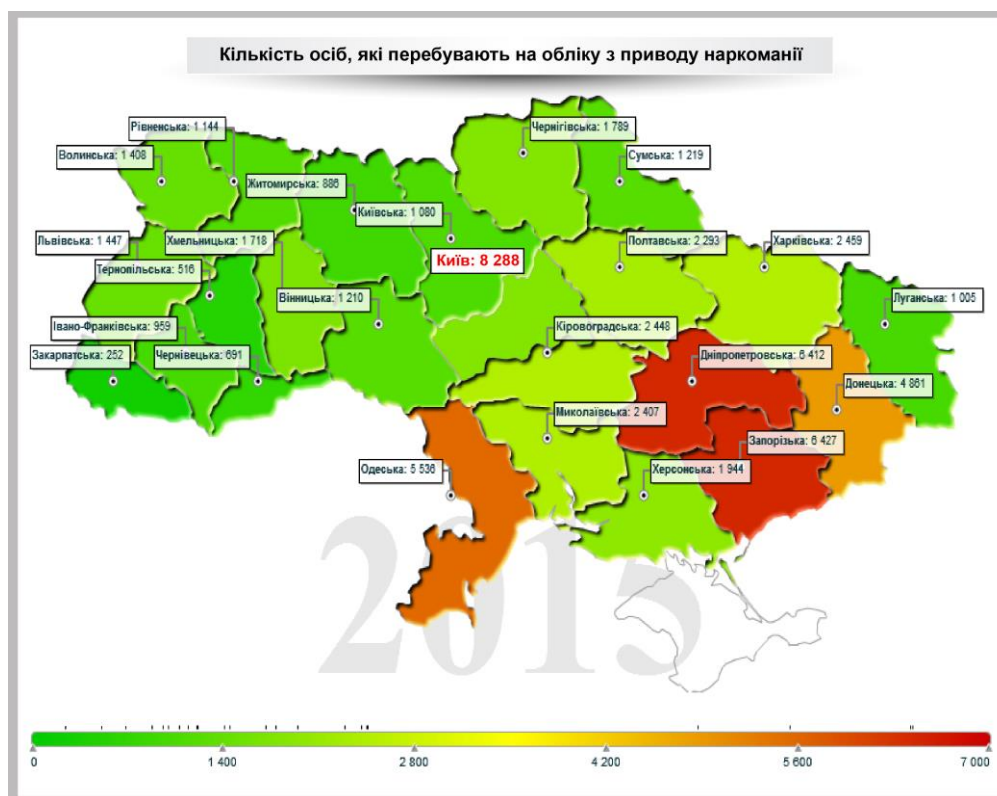
У рамках Всесвітньої доповіді про наркотики за 2015 рік Управління ООН приведено детальний огляд останніх тенденцій у вживанні, виробництві, обігу наркотиків та їх вплив на здоров'я людини. За даними доповіді близько 250 млн. осіб в світі вживають наркотики. Тому окремо слід розглянути категорію осіб, які перебувають на обліку з приводу наркоманії.

Так, за даними Державного закладу «Центр медичної статистики МОЗ України» в Україні (з чисельністю населення 43 млн.) у 2015 році на обліку перебувало 60,2 тис. осіб, хворих на наркоманію. Питома вага наркозалежних на 100 тисяч населення становить 140 осіб. У порівнянні з попередніми роками ці показники незначними темпами зменшуються.

Але зменшення відбувається не через низький рівень наркотизації населення, а через незадовільну профілактичну роботу щодо виявлення таких осіб та їх лікування.

Аналіз кількості наркозалежних, що перебувають на обліку в медичних закладах Міністерства охорони здоров'я по регіонах України свідчить, що найбільша кількість як у 2015 році, так і в попередні роки, була зареєстрована в Запорізькій (6,4 тис.), Дніпропетровській (6,4 тис.), Одеській (5,5 тис.) Донецькій (4,9 тис.) областях та місті Києві (8,3 тис.).

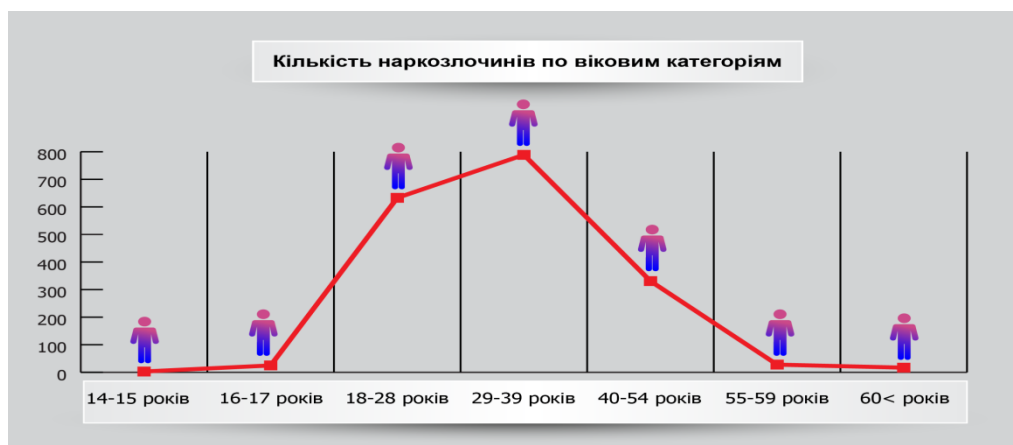

Якщо порівняти аналогічні статистичні дані Республіки Молдови, то за інформацією Республіканського наркологічного диспансеру Молдови станом на 1 червня 2015 року кількість наркозалежних у країні з населенням 3,5 млн. склало 10,7 тис. осіб, або 300,8 на 100 тис. мешканців проти 284,6 у 2014 році.

Хоча за даними ООН, в Україні більше осіб, які вживають наркотики. Приведене нижче порівняння рівня наркозалежних осіб підтверджує, що в західних країнах більше уваги приділяється обліку та лікуванню цієї категорії осіб.

Як випливає із статистичної звітності Генеральної прокуратури України, найбільш поширеною віковою категорією, якою вчиняються злочини у сфері незаконного обігу наркотиків є категорія у межах 29-39 років.

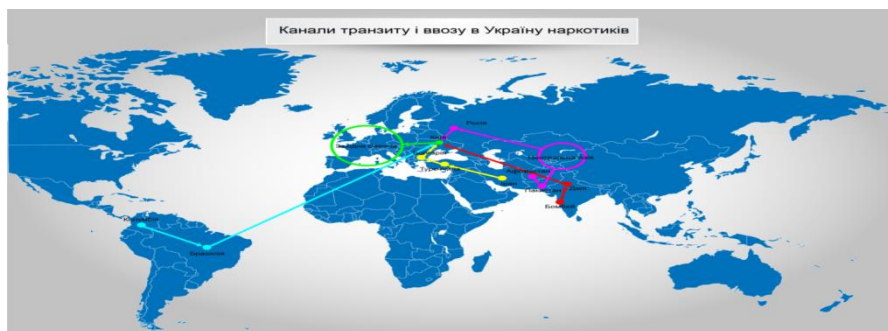

Транзит

Розглядаючи внутрішні проблеми існування наркозлочинності в Україні, слід звернути увагу на зовнішні об'єктивні фактори, які впливають на рівень злочинності у вказаній сфері.

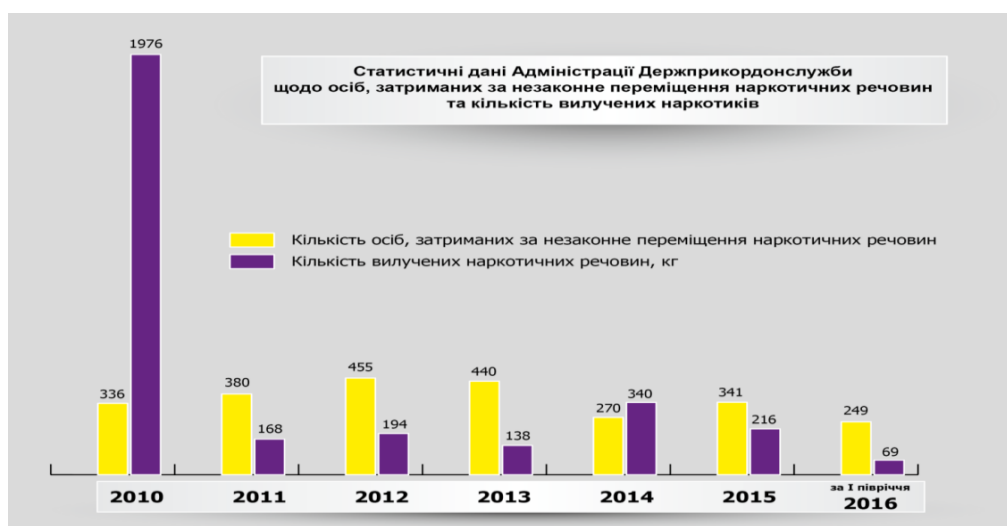
Вдале географічне положення України використовується як транзитна зона для постачання наркотиків у Західну Європу, а також як ринок їх збуту. Про це свідчать сталі канали ввозу в Україну наркотиків із Центральної Азії, через Росію та Білорусь, із Південної Америки та Ірану через чорноморський

басейн, де проходять основні канали наркотрафіку. Про збільшення такого трафіку свідчать і дані Державної прикордонної служби України.

Згідно статистичних даних Державної прикордонної служби України за 7 місяців 2016 року, на державному кордоні України вилучено 65,8 кг наркотичних речовин та затримано 217 осіб за їх незаконне переміщення, на адміністративній межі з АР Крим – 0,073 кг та 11 осіб, на лінії розмежування в районі проведення АТО – 2,7 кг та 21 особу.

Якщо взяти до уваги попередні роки, простежуються тенденції до незначного періодичного спаду кількості осіб, затриманих за незаконне переміщення наркотичних речовин і незначне збільшення кількості вилучених на кордоні наркотичних речовин, але тільки на певних прикордонних пунктах.

Наприклад, у 2012 році Держприкордонслужбою України затримано 455 осіб, у яких вилучено 193,8 кг наркотичних речовин, в той час як в 2015 році у 341 особи вилучено 216,1 кг наркотичних речовин.

При цьому, стабільне зростання кількості затриманих осіб за незаконне переміщення наркотичних речовин відмічається на кордоні з Республікою Білорусь, а також на морських кордонах Азово-Чорноморського басейну.

Враховуючи викладене, можна зробити висновок, що в нашій державі наркозлочинність залишається одним із основних видів злочинів та набуває колосальних масштабів, хоча за своєю сутністю і є латентною, що являється однією з головних проблем у боротьбі з нею.

Поступове зниження кількості виявлених злочинів у вказаній сфері та недбале ставлення до викриття розповсюджувачів наркотичних засобів підвищують рівень наркотизації населення, про що свідчать дані ООН та інших світових організацій.

Крім того, недостатня увага до наркозалежних та відсутність дієвих механізмів щодо їх обліку та реабілітації, ставить їх на бік злочинців, а не хворих, що сприяє поступовій криміналізації працездатного населення України. Безумовно, необхідно кардинально переглянути або взагалі скасувати так званий «Закон Савченко», що сприятиме хоча б стабілізації рівня наркозлочинності.

Рання діагностика наркоманії, підвищення ефективності заходів профілактики, лікування і реабілітація наркозалежних – це фактори боротьби з наркоманією в цілому.

Зловживання наркотиками створює умови для появи злочинних угруповань, які забезпечують їх збут. Починаючи з 2014 року нестабільна фінансово-економічна ситуація в країні та військова агресія посприяли входженню до цих процесів міжнародної наркомафії та злиття її з внутрішніми злочинними угрупованнями, які займаються наркобізнесом.

З огляду на зазначені вище тенденції можна спрогнозувати подальше зростання обсягів надходження до України „важких” наркотиків та активну інтеграцію вітчизняних організованих злочинних угруповань у міжнародну мережу торгівлі ними.

У зв'язку з цим, актуальним на сьогодні є питання забезпечення жорсткого прикордонного контролю за транзитом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, як на територію України так і за її межі, виявлення та ліквідація каналів надходження наркотиків в Україну.

Частково вирішити вказані проблеми ймовірно могла б реалізація затверджена Кабінетом Міністрів України у 2013 році Стратегія державної політики щодо наркотиків у період до 2020 року.

На жаль відсутність належного фінансування унеможливило здійснення передбаченого комплексу заходів, що сприяло поширенню наркоманії в суспільстві та розвитку пов'язаних з цим негативних процесів.

Враховуючи значну "прозорість" українських кордонів, соціально-політичну обстановку в країнах середньоазіатського регіону і суміжних з ними держав, а також збільшення попиту на наркотики в Росії і Європі, можна прогнозувати найближчим часом подальший розвиток бази незаконного виробництва наркотиків, зростання їх контрабандного ввезення в Україну і країни Європи, а також організацію нових каналів наркотрафіку.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: [чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 1 вересня 2015 року: офіц. текст]. –К.: А.В. Паливода, 2014.
2. Незаконний обіг наркотиків в Україні: стан та тенденції [аналітичний огляд: 2010-2013 р.р.].- К.: ДБНОН, 2014.
- 3.Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень – червень 2016 року, затверджений наказом ГПУ від 23.10.2012 № 100.
4. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, затверджений наказом ГПУ від 23.10.2012 № 101.
5. Статистичні дані Державної служби статистики України від 23.08.2016.- № 10.2-15/154-16.- К: Держслужба, 2016.

Burzhynskyy V. A., Kirilenko F. O., Analysis of the current status and trends of crime in drug trafficking – Article.

In the article the level of drug addiction in modern society. Based on the analysis of the dynamics, geography, drug addiction and crime in drug trafficking concluded multiple identical trends in their playing and certified, thus causing the connection between these phenomena. Analyzed crime rates people with drug addiction and people who have committed crimes in a state of narcotic intoxication resulting determined that the level of crime remains high, and the dynamics - unfavorable.

Keywords: drug crime, criminal offenses, trafficking of drugs, narcotics law Savchenko.

Бужинский В. А., Кириленко Ф. О., Анализ текущего состояния и тенденций преступности в области незаконного оборота наркотиков – статья.

В статье рассматривается уровень наркомании в современном обществе. На основе анализа динамики, географии, наркомании и преступности в области незаконного оборота наркотиков заключил несколько идентичных тенденций в их игре и сертифицированы, тем самым вызывая связь между этими явлениями. Анализируются уровень преступности людей с наркоманией и люди, которые совершили преступления в состоянии наркотического опьянения, что Получаемое определяется уровень преступности остается высоким, а динамика - неблагоприятный.

Ключевые слова: наркопреступности, уголовных преступлений, незаконный оборот наркотиков, закон Савченко.